

Дефіле політики та моди, або «Мода в Україні XX століття»

Мода – це те, що прикрашає наше життя, творить позитивні емоції. А політика, на тлі якої вона виникає, нас завжди бентежить і спричиняє тривогу. Бо не знаємо, чим можуть обернутися чергові дебати чи то в Сенаті, чи в Палаті лордів, чи в Сеймі, чи в Раді. Адже саме політики розпочинають війни, й неважливо, якою мовою вони говорять. Зате зодягнені всі вони завжди однаково – за модою того часу, мирну ходу якого наважуються порушити. Про те, як впливали та впливають суспільно-політичні процеси на моду в Україні, наша розмова з автором нової книжки «Мода в Україні XX століття» професором Львівської національної академії мистецтв Зеновією ТКАНКО.

Модерн у Європі й сецесія у Львові

– Що спонукало вас до написання цієї книжки?

– Чимало наукових досліджень і книжок написано моїми колегами про розвиток українського національного одягу. Мене, як фахівця, завжди непокоїла думка, що наші студенти, вивчаючи історію європейського костюма, не мають підручника чи монографії про те, як формувалася костюм мешканців наших міст, яких стильових трансформацій зазнавав одяг українців у період двох світових воєн. Адже українці були активними дійовими особами в суспільно-політичних процесах.

Уже на початку XX століття, коли в Європі панував стиль модерн, у Галичині він мав свою назву – сецесія. Зародженню сецесії сприяло поживлення мистецького життя Львова. Моду сецесії пропитували відомі культурні й громадські діячі – Соломія Крушельницька, Ганна Запольська,

Олена та Ольга Кульчицькі, родина Шухевичів, Ірена Сольська. «Від туалетів дамських, капелюшків і краваток до меблів і килимів – усюди на виставках і в крамницях зустрічаємо в звичайному житті сецесійну моду», – писав львівський репортер.

Прагнення до оздоблення, вишуканого пастельного колориту, силует, затягнений у корсет сукні, верх якого злегка нахилений вперед, що мав назву «голубина грудка», плавкий живіт, «відставлена» дещо назад нижня частина сукні з плавно розкльошеною донизу спідницею та, насамкінець, величезні капелюшки на голові перетворювали жінку на надземне прекрасне створіння, котре нагадувало екзотичну квітку. Складки вишуканої сукні, що плавно спадали, наслідували примхливі лінії сецесії, в естетиці якої було багато жіночого, природно-рослинного.

Чоловічий костюм – це спадаючі пле-

чі, окреслена талія й вузькі штани. На щодень – однобортний піджак із відкладним коміром і вилогами, штани на підтяжках, прихована жилетка й сорочка зі стоячим коміром, обтягнута вузькою краваткою, для свята – метелик або мушка. На голові – коротка стрижка, капелюх, циліндр, а на обличчі – невеличкі доглянуті вуса, коротка борідка.

Саме такий вигляд мали політики, закарбовані на світлинах часів Першої світової війни. Нині завдяки низці стилістичних ознак в одязі ми визначаємо час, коли зроблене те чи інше документальне фото.

– Відомо, що фахівці від моди мають свою особливу лексику, яка безпомилково вказує на епоху, котра породила той чи той стиль: «кайзерівські вуса» тощо. Які ви можете назвати вислови?

– Сукня-чарльстон, сукня-принцес, сукня-дискос, сукня-реформа, англійський костюм, костюм-денді, штани-гольф, шапка-вущанка, армійські черевики, чоботи-панчохи тощо. Цей перелік досить довгий: можна зробити окремий словничок.

С. Крушельницька перед концертом у білій бальній сукні з треном. Львів, початок XX ст. Фотоархів Музею Соломії Крушельницької у Львові

Чорний квадрат Малевича й «шахматка» українських плахт

– Українці не мали своєї держави, але впродовж ХХ століття український ейдос був джерелом для багатьох творчих особистостей, які впливали на розвиток моди у світі. Розкажіть, зокрема, про співпрацю художника-авангардиста Казимира Малевича – автора знаменитого «Чорного квадрата» з вишивальницями українського села Вербівки на Київщині.

– Патріотично налаштовані дворянки, поміщиці активно впроваджували народне мистецтво в професійне. Вони організували навчально-показові майстерні в селах Вербівці, Скопці (Полтавщина). Такі художники, як Казимир Малевич, Олександра Естер,

разом із Євгенією Прибильською та Наталією Давидовою створювали композиції вишивок, сприяючи підвищенню мистецького рівня народних виробів. Вони реалізували свої ідеї й перетворювали майстерні на осередки культури. Олександра Естер, випускниця Київської художньої школи й Паризької академії Гранд-Шом'єр, співпрацюючи з народними майстрами села Вербівки, скеровувала їхню роботу в авангардне русло. Завдяки їй до розробок ескізів

вишивок для артілі 1916 року долучився Малевич. Він у спогадах про Україну першими художніми враженнями назвав барвисті селянські строї дівчат, плахти з вишуканими геометричними візерунками, строкаті рядна на долівках, що, вочевидь, справило вплив на колорит, геометричну простоту його творів.

Діяльність осередку в селі Клембівці на Вінничині має свою історію. Відомо, що вишивали клембівські майстрині золотом і сріблом сукні для російської імператриці. А популяризувала їхню творчість дружина місцевого поміщика Текля Маньковська, яка створила вишивальну артіль «Наша користь». Роботи цих майстринь експонувалися на численних виставках в Європі й Америці. Високу оцінку їм дав письменник Михайло Коцюбинський у статті «Вироби селянок із Поділля на виставці в Чикаго».

На львівській вулиці: чоловік у формі польського офіцера, жінки в пальто, капелюшках, рукавичках, із сумочками-ридикюлями. 1937 рік. Фотоархів О. ВЕДЕНСЬКОГО.

«Пережитки» й мода диктатури

Модні тенденції в Західній Україні розвивалися під впливом європейської культури, але вони мали й своїх місцевих основоположників. Перше модне дефіле відбулося в Стрийському парку 1917 року, а згодом, 1934-го, відновилося. Сестри Кульчицькі влаштували покази модного одягу не лише у Львові, а й в інших галицьких містечках. Виходив журнал для жінок «Наша хата», в якому публікували новинки моди, інтер'єру квартир тощо. На початку ХХ століття Товариство кравців у Львові налічувало більш як 500 майстрів.

Водночас по інший бік Збруча, в радянській Україні, культура помітно відрізнялася від європейської через її несприйняття владою й «залізну завісу». Вже 1918 року тривала боротьба з «пережитками» в одязі – відмова від капелюхів, аксесуарів, натомість були червона хустинка й «будьонівка». Естетичні еталони радянських жінок мало відповідали світовим. Образ радянського трудівника – це впевнені здорові повнотілі особи, а тип жіночого повсякденного костюма – плюшевий чорний жакет, хустина й плетений кошук у руках як неодмінний атрибут жителя міста для черг і базарів. У чо-

ловічому костюмі закріпились елементи військової уніформи: шинелі, гімнастерки, штани-галіфе, шкіряні й полотняні куртки-толстовки. І це свідчило про диктатуру, яка панувала в Союзі.

– Чи бачите ви сьогодні в моді ознаки війни, як у 1930–ті роки?

– Упродовж останніх років ознаками мілітаризації суспільства у світі є присутність у моді стилю мілітарі – практичного, універсального як для жінок, так і для чоловіків різного віку. Кожен сезон, звісно, розставляє свої акценти, але виразними ознаками його залишаються розмаїття видів верхнього одягу типу шинелі й курток, різнофактурні камуфляжні тканини, розширення лінії плечей, наявність накладних деталей (кишень, еполетів), металізованого декору (тасьми, гудзики) й аксесуарів (медалі, ордени) тощо. А в цьому сезоні – повсюдне застосування трикотажу – як машинного, так і ручноплетеного – у різноманітному асортименті й колористичі.

Нині поняття «мода» тотожне поняттю «прогрес», а це – поступ. І людина, яка розвивається, постійно прагне нового, що робить життя радісним. Нова модель авто чи смартфона, новий інтер'єр квартири чи нова сукня творяться для того, щоб життя ставало комфортнішим. Відтак, коли на зустріч ідуть гарно й по-сучасному вбрані люди, це ознака того, що в них у житті все гаразд.

Колектив працівників ательє мод. Львів, 1956 рік

